

Jubileji

1.25 Drugi članki in sestavki

Peter Budin – 250

Peter Budin se je rodil 21. februarja 1770 na Primorskem v vasi Grgar pod Sveto Goro. Srednješolska leta je preživel v Gorici, nato pa leta 1789 nadaljeval študij bogoslovja v generalnem semenišču v Gradcu. Mašniško posvečenje je prejel leta 1794 v goriški stolnici, svojo prvo duhovniško službo pa je opravljal deset let kot kaplan v Devinu. Istega leta je v dveh sklopih napisal rokopisno knjigo *Instrukzioni*, ki pa ni bila nikoli natisnjena. Pisava je, kot je za tisti čas značilno, bohoričica, vsebinsko pa obsega kateheze in homilije. Nadaljnjih petnajst let je bil kurat v Zgoniku in v tem času v nedeljski šoli poučeval verouk, branje in pisanje v slovenskem jeziku. Kot pri nekaterih stanovskih kolegih so tudi njegova prizadevanja šla v smeri vzgoje in izobraževanja rojakov. Leta 1808 je spisal *Novi ključ*, ki je predstavljal popolnoma nov pristop k učenju abecede. Gre za prvi ilustriran slovenski učbenik. Da je bil Budin goreč za izobraževanje slovenskega naroda, priča tudi to, da je – glede na koledar pedagoške revije *Popotnik*, kjer je zapisano, da je bila javna ljudska šola v Zgoniku ustanovljena šele leta 1851 – učbenik izdal v samozaložbi, torej na lastne stroške, kar pomeni, da je otroke tudi sam privatno poučeval v branju, pisanju in najverjetneje tudi računanju. Leta 1819 je nadškof Walland Petra Budina imenoval za škofijskega kanclerja in kanonika v stolnem kapitlju v Gorici. Istega leta je Budin postal tudi generalni vikar, kar je bil do Wallandove smrti. V tem času je od leta 1823 do 1842 zasedal mesto ravnatelja bogoslovnega semenišča v Gorici. Takrat je na Kostanjevici nad Gorico vsako leto predsedoval izpitolom v frančiškanskem bogoslovju, kjer je nastopal tudi kot slavnostni pridigar. Na tem kraju je obhajal še svojo zlato in diamantno mašo. Status personalis goriške nadškofije za leto

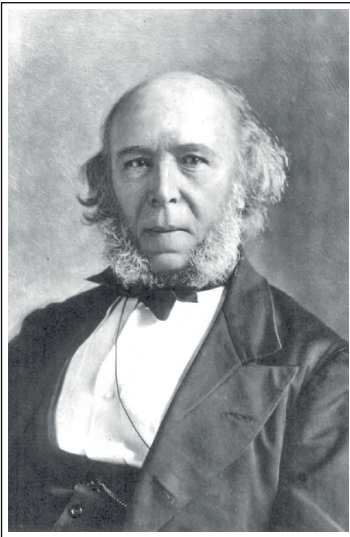
NOVI KLJUZH ali TABLA SA BRANJE, inu PISANJE.										
<i>Ames</i>	ih̄s	i	i	ŷ	ŷ			y	Y	I
<i>Angel</i>		a	A							A
<i>Okno</i>		o	O							O
<i>Ura</i>		u	U	v	l					U
<i>Elefant</i>		e	E	ao	oo					E
<i>Behal</i>		b	B	ti	bu	bu	bu	oo	W	B
<i>Detela</i>		d	De	du	di	du	do			D
<i>Fuga</i>		f	Fi	fu	fu	fo	fo	phi		F
<i>Golob</i>		g	Go	gi	ge	ga	ge			G
<i>Koŷha</i>		h	Ho	ha	ho	hu	ag			H
<i>ŷelen</i>		j	ŷe	jo	ja	ji	ju			J
<i>Kova</i>		k	Ko	ka	ku	ki	ka	cC	gQ	K
<i>Luna</i>		l	Lu	li	lu	lo	le			L
<i>Misa</i>		m	Mi	me	ma	me				M
<i>Noga</i>		n	No	ni	na	ne				N
<i>Pisala</i>		p	Pe	pu	pa	pe	at			P
<i>Pisba</i>		r	Ro	ri	ra	re				R
<i>ŷonze</i>		ŷ	ŷo	ŷa	ŷu	ŷe	as			ŷ
<i>ŷiba</i>		ŷh	ŷhi	ŷhu	ŷhu	ŷhu	ash			ŷH
<i>ŷoja</i>		s	ŷa	ŷi	ŷo	ŷu				ŷ
<i>ŷuŷa</i>		ŷh	ŷha	ŷhu	ŷho	ŷhi				ŷH
<i>ŷele</i>		t	ŷe	tu	ti	te	the	ad		T
<i>ŷaga</i>		v	ŷa	vi	va	ve	vo			V
<i>ŷaha</i>		z	ŷa	za	zu	ze	zo	c	ti	Z
<i>ŷobula</i>		zh	ŷhe	ŷhu	ŷhu	ŷhu	eg	oh		ZH
<i>ŷif</i>		x	ŷa	xe	xi	xo	xu			X

Peter Budin, *Novi kluzh*, 1808
(Slovenski šolski muzej)

1844 ga omenja kot kanonika in konzistorialnega svetnika terezijanskega kapitlja nadškofijske cerkve. Z Janezom Budalom in Valentinom Staničem je soustanovil goriško gluhonemnico. Po Staničevi smrti pa je postal kanonik sholastik. Umrl je 7. januarja 1858 v Gorici. Peter Budin velja za začetnika sodobnega pouka branja.

Anton Arko

Herbert Spencer – 200

*Herbert Spencer
(Wikipedia)*

Herbert Spencer se je rodil leta 1820 v mestu Derby v Angliji. Bil je sociolog, pedagog in filozof pozitivist. Bil je izrazit predstavnik, glasnik in zagovornik kapitalističnega sveta. O vzgoji je napisal več člankov, ki jih je izdal v knjigi O umski, moralni in fizični vzgoji. Namen vzgoje je po njegovem v tem, da človeka pripravi na popolno življenje in življenjski boj. Pri pouku je odklanjal vse, kar ni imelo praktične vrednosti, in poudarjal potrebo po veliki otrokovi dejavnosti in raziskovanju. Odklanjal je telesno kazen, vzgojitelj pa naj doseže, da otrok občuti posledice napačnega ravnanja. Pri telesni vzgoji je poudarjal pomen gibanja za otroke, za igre in šport in nasprotoval prenatrpanim učnim načrtom. Nasprotoval pa je izobraževanju delavcev in zahtevi za podržavljanje šolstva. Izobraženi delavci bi bili nezadovoljni s svojim položajem in zato revolucionarni. V slovenskem peda-

goškem tisku so Spencerja včasih omenjali in citirali kak njegov izrek, njegova knjiga o vzgoji pa ni bila prevedena. Izšla pa je v hrvaškem in srbskem prevodu. Umrl je leta 1903 v mestu Brighton v Angliji.

Tatjana Hojan

Osnovne šole – 200

Brezno

Ob ustanovitvi šole je poučeval župnik Matevž Grosskopf v župnišču. Poslopje je šola dobila šele leta 1903. Vse do leta 1936 je bila enorazredna. Do leta 1919 je bil pouk nemško-slovenski, po letu 1919 pa slovenski. Po tem letu se je šola preimenovala v Osnovno šolo Brezno ob Dravi.